

Созикіна Г. С.
ХНАДУ

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ В СТРУКТУРІ ЖИТТЄВОЇ ПОЗИЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

У наш час поняття життєвої позиції особистості являє собою сукупність реалізованих життєвих відносин, цінностей, ідеалів і знайдений засіб їх реалізації, який визначає подальший хід життя, котре постійно пропонує нам нестандартні ситуації. Як зазначає І. Гуляєва, підготувати людей до вибору своєї поведінки в різноманітних обставинах на рівні моральних рецептів неможливо. Поведінка людини в непередбаченій ситуації визначається не стільки моральними рецептами, скільки системою моральних координат людини, тобто того, що вона для себе вважає можливим і доступним і, навпаки, неможливим і недоступним. У зв'язку з цим, формування життєвої позиції особистості полягає в залученні молодого покоління до моральності, тобто до добра, правди, істини і порядності. Розвиток моральних якостей особистості являє собою стрижень розвитку будь-якого суспільства (І. Гуляєва, 2007).

Як відомо, соціальна відповідальність займає вагоме місце в системі цінностей і життєвих орієнтацій особистості і є важливим і найбільш значущим моральним компонентом у структурі життєвої позиції людини. Особливість відповідальності як соціального явища полягає в тому, що вона міс-

тяться в усіх видах людської діяльності як її якісний показник. Відповідальність присутня у таких сферах життєдіяльності суспільства як, економіка, політика, право, мораль, мистецтво. Це один з найважливіших компонентів виробництва і управління, побуту і дозвілля (Б. Душков і ін., 1986).

Праця – основна сфера життєдіяльності людей, в якій зникаються лінії, що зв'язують всі суспільні відносини. Тому професійна відповідальність є основою соціальної відповідальності як системи суспільних відносин (І. Ісаєв, 2004). Почуття професійної відповідальності свідчить про те, що людина відбулася як особистість у повному розумінні слова, що їй властиве розуміння своїх обов'язків перед іншими людьми і суспільством в цілому.

У психолого-педагогічній літературі визначені чотири підструктури, які мають прямий зв'язок із шляхами і методами формування персональної відповідальності.

Перша структура – виключно соціально обумовлені властивості особистості. Ця підструктура спирається переважно на ідейно-політичні, правові, моральні, естетичні фактори виховного впливу. Друга підструктура – це індивідуально набутий досвід (знання, навички, вміння, звички). Третя підструктура містить індивідуальні особливості окремих психічних процесів (специфічні форми відображення індивідом явищ дійсності, особливості спілкування, характер взаємодії з іншими). Четверта підструктура – біологічно зумовлені властивості особистості (темперамент, інстинкти).

На думку К. Платонова, всі компоненти структури можна формувати шляхом виховання, навчання і тренування (К. Платонов, 1968).

Необхідність розвивати моральні якості, у тому числі соціальну відповідальність, відзначають багато вчених. Так, наприклад, Ю. Кудрявцев стверджує, що лише той, хто має етичну відповідальність може вважатися особистістю.

Ще Платон багато століть тому у своїх працях розглядав питання про те, якою мірою людина свідомо і добровільно є творцем своїх вчинків і, отже, якою мірою вона за них відповідальна. Л. Берковец вважає, що для пробудження почуття відповідальності людина повинна зрозуміти, що від неї залежить доля іншої людини (Л. Берковец, 2001).

Отже, до соціальної відповідальності можна віднести почуття обов'язку, саморегуляцію власних дій, професійні знання, вміння та навички, професійну спрямованість особистості, здоровий спосіб життя, здатність до само-

реалізації та самовдосконалення. Всі ці якості можна виховувати та розвивати у людини для того, щоб у майбутньому вона була здатна мати активну життєву позицію.